

VIRGINIA WOOLF • **Granit ve Gökkuşığı**

© 2010 İletişim Yayıncılık A.Ş., Çağdaş Dünya Edebiyatı / 1. BASIM
2010-2019, İstanbul (2 baskı)

Granite and Rainbow

İletişim Yayınları 1498 • İletişim Klasikleri 208
ISBN-13: 978-975-05-3626-7

© 2024 İletişim Yayıncılık A.Ş. / 2. BASIM
1. Baskı 2024, İstanbul

DIZI YAYIN YÖNETMENİ Murat Belge

YAYINA HAZIRLAYANLAR Necdet Dümelli, Güneş Akkor, Barış Özkul

KAPAK Suat Aysu

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ Nebiye Çavuş

BASKI Ayhan Matbaası · SERTİFİKA NO. 44871

Mahmutbey Mahallesi, 2622. Sokak, No: 6/31 Bağcılar 34218 İstanbul

Tel: 212.445 32 38 • Faks: 212.445 05 63

CILT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 45003

Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak,

Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 40387

Cumhuriyet Caddesi, No. 36, Daire 3, Seyhan Apartmanı,

Harbiye Mahallesi, Elmadağ, Şişli 34367 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

VIRGINIA WOOLF

Granit ve Gökkuşağı

Granite and Rainbow

ÇEVİREN *Ilknur Güzel*

NECDET DÜMELLİ'NİN ÖNSÖZÜYLE

VIRGINIA WOOLF Adeline Virginia Stephen ismiyle 25 Ocak 1882'de dünyaya geldi. Annesi Julia J. Duckworth yayıncı bir aileden geliyordu; babası Leslie Stephen ise edebiyat eleştirmeniydi ve Henry James, George Eliot gibi yazarların ahabıydı. Hyde Park Gate'teki evde doğdu, büyüdü ve eğitim gördü. Erken yaştan itibaren babasına çok bağlıydı; aynı yakınlığa sahip olmadığı annesini küçüklüğünde kaybetmişti. Babası birkaç yıl sonra, 1904'te öldüğünde, kardeşleriyle birlikte Bloomsbury'de bir eve taşındılar. Ressam ablası Vanessa, edebiyat ve sanat eleştirmeni Clive Bell'le evlendi. Taşındıkları ev, Bloomsbury Grubu'nun faaliyet merkezi haline geldi. Virginia, 1905'ten itibaren edebiyat eleştirileri yazmaya başladı. Vanessa ve Violet Dickinson'la birlikte Yunanistan'a gittiğinde, çantasında Homeros'un *Odysses*'ini taşıyordu. 1912'de, Seylon'daki (Sri Lanka) vazifesinden yeni dönmüş siyasi teorisyen Leonard Woolf'la evlendi. Bloomsbury Grubu'ndakilerin çoğu gibi, Leonard Woolf da vicdani retçiydi ve Birinci Dünya Savaşı'na katılmadı. 1915'te ilk romanı *Dışa Yolculuk* yayımlandı. 1917'de Leonard'la Hogarth Press'i kurdular; kendisi ve çevresindekilerce yazılan eserlerin yanı sıra, Joyce'un *Ulysses*'inin ilk birkaç bölümünü de 1919'da yayımladılar. İkinci romanı *Gece ve Gündüz* aynı yıl yayımlandı. 1922'de yayımlanan üçüncü romanı *Jacob'ın Odası*'nda, genç yaşta ölen kardeşi Thoby'nin hayatını hikâyeleştirdi. *Mrs. Dalloway* (1925) ve *Deniz Feneri* (1927) gibi romanlarıyla özgün üslubunda ustalığa erişti ve İngiliz modernist edebiyatın önde gelen isimlerinden biri haline geldi. Erken yaştan itibaren faaliyet gösterdiği cinsiyet eşitliği ve medeni haklar meselesine, Cambridge'te verdiği bir dizi dersten derlediği ve feminist yazımın köşe taşlarından biri olan *Kendine Ait Bir Oda* (1929) ile döndü. Bloomsbury Grubu'ndakilerin çoğu gibi Woolf da özgür cinselliğe inanıyordu; yazar Vita Sackville-West'le uzun süreli bir ilişkisi oldu. Vita, 1928 tarihli kurmaca biyografisi *Orlando*'nun kahramanına ilham kaynağı olmuştur. Merkezinde bulunduğu Bloomsbury Grubu'nun iki savaş arası İngiltere'sinin entelektüel hayatına muazzam bir katkısı olmuştur; E.M. Forster, Lytton Strachey gibi yazarların yanı sıra ablası Vanessa Bell ve Roger Fry gibi ressamlar, filozof G.E. Moore ve ekonomist Maynard Keynes de bu gruba mensuptu. 1930'lardan itibaren Avrupa'da yükselen faşizm, grubun faaliyetlerini sekteye uğrattı. Olgunluk dönemi eseri *Dalgalar* (1931) altı karakterin çocukluktan yaşlılığa hayatlarını izleyen, manzum öğeler taşıyan bir romandır. Bunu Elizabeth Browning'in köpeğinin biyografisi *Flush* (1933) ve *Yıllar* (1937) izledi. *Üç Gine*'de (1938) faşizme karşı düşüncelerini gizlemeden yazdı. İkinci Dünya Savaşı'nda Londra'ya düşen bombalar evini yok etti. Virginia Woolf ömrü boyunca fiziksel hastalıklar, ağır baş ağrıları, krizler ve bunalımlarla mücadele etmiştir; bu iç hesaplaşmaları eserlerini derinleştirmiş, renklendirmiştir. Girdiği son bunalımdan ise çıkmadı; 28 Mart 1941'de, paltosunun ceplerini çakıl taşlarıyla doldurarak Sussex'teki evinin yakınlarındaki Ouse Nehri'nde intihar etti. Woolf'un ölü bedeni intiharından iki hafta sonra bulundu; Leonard onun küllerini Monk's House'taki bir karaağacın altına gömdü. Virginia Woolf, arında muazzam bir yaşam enerjisiyle, insanıyetle, ince bir gözlem ve mizah duygusuyla yüklediği eserler bırakmıştır.

İÇİNDEKİLER

KİTABA DAİR GÖRSELLER	8
KRONOLOJİ	13
ÖNSÖZ / NECDET DÜMELLİ	23

Granit ve Gökkuşığı

BİRİNCİ BÖLÜM

KURGU SANATI	29
<i>Dar Sanat Köprüsü</i>	31
<i>Kütüphanedeki Saatler</i>	45
<i>Coşkulu Düzyazı</i>	53
<i>Yaşam ve Romancı</i>	63
<i>Meredith'i Yeniden Okumak</i>	71
<i>Romanın Anatomisi</i>	77
<i>Gotik Romans</i>	81

Romanda Dođauřtü	85
Henry James'in Hayalet Hikâyeleri	91
Aşırı Duyarlı Bir Akıl	99
Kadınlar ve Kurmaca	103
Eleřtirel Bir Makale	113
Romanın Aşamaları	121
<i>İKİNCİ BÖLÜM</i>	
BİYOGRAFİ SANATI	175
Yeni Biyografi	177
Anılar Hakkında Bir Konuřma	185
Sir Walter Raleigh	191
Sterne	197
Eliza ve Sterne	207
Horace Walpole	213
Johnson'ın Bir Arkadaşı	221
Fanny Burney'nin Üvey Kız Kardeşi	227
Aşk ve Para	241
Hayal	249
Fani Portre	255
Poe'nun Helen'i	265
Walt Whitman Ziyaretleri	271
Oliver Wendell Holmes	275

The Works of
VIRGINIA WOOLF
Uniform Edition

Fiction

THE YUPEK OUT
NIGHT AND DAY
JACON'S ROOM
MR JULLIBAW
TO THE LIGHTHOUSE
ORLANDO
THE WAVES
THE YEARS
BETWEEN THE ACTS
THE MALINDED SIBYL
and other stories

Criticism

THE COMMON READER (six Series)
THE COMMON READER (and Series)
A ROOM OF ONE'S OWN
THREE GUINEAS
THE MOMENT and other Essays
THE CAPTAIN'S DEATH BED
and other Essays

Biography
FLEURS

Also by Virginia

A WRITER

'The anxiety, the excitement and the self
a writer's life are here revealed in the
illustrations of Hardy, Keats, Goethe,
Melancthon ... delightful and true
'It'll go on being read as long as it

'A very unusual and interesting
work ... both exciting and true
'An extraordinary book, terse
and full, immensely readable
Recommended by THE BOOK

VIRGINIA
LYTTON

'The common between
to the best of me ...'
'Witty, lively, and
and literary ...'
'These letters are
lovely to study ...'

'Two letters
revelous for
see each of

Granit ve Gökkuşığı

BİRİNCİ BÖLÜM

KURGU SANATI

Dar Sanat Köprüsü¹

Çok sayıda eleştirmen sırtını şimdiki zamana dönüp gözünü sabit bir şekilde geçmişe dikmektedir. Şüphesiz akıllıca bir şekilde şu anda yazılan hiçbir şeyle ilgili yorum yapmayarak, bu görevi, unvanları kendilerindeki ve inceledikleri nesneleredeki geçiciliği ima eden eleştirmenler nesline bırakmışlardır. Ancak bazen insan kendine şu soruyu soruyor: Eleştirmenin görevi her zaman geçmişe bakmak mıdır, gözleri her zaman geçmişe mi çevrili olmalıdır? Bazen arkasını dönüp ıssız adadaki Robinson Crusoe gibi gözlerini ışıktan koruyarak geleceğe bakamaz mı, geleceğin sisleri içindeki, belki bir gün ulaşabileceğimiz toprakların silik çizgilerini izleyemez mi? Bu spekülasyonların gerçekliği elbette ki kanıtlanamaz; ancak bizimki gibi bir çağda bu spekülasyonların cazibesi büyüktür. Bu dönemin, bulunduğumuz yere sıkı sıkıya demirlemediğimiz; etrafımızdaki nesnelere hızla hareket ettiği ve kendimizi de hareket ettirdiğimiz bir dönem olduğu açıktır. Eleştirmenin görevi nereye gittiğimizi söylemek, en azından tahmin etmek değil midir?

Sorgulamanın kendisini oldukça katı bir şekilde daraltması gerekir; ancak belki de bir tatminsizlik ve zorluk durumunu

1 *New York Herald Tribune*, 14 Ağustos 1927.

kısaca ele alıp bunu inceledikten ve aştıktan sonra, hangi yönü takip edeceğimizi tahmin etmek daha da kolay olur.

Birtakım tatminsizliklerin ve zorlukların önümüzde uzandığından haberdar olmaksızın modern edebiyatı çok fazla kişi okuyamaz. Yazarlar dört bir yandan başaramayacakları şeyleri yapmaya kalkışmaktadır; kullandıkları biçimi, bu biçime yabancı bir anlamı içerecek şekilde zorlamaktadır. Bunun için birçok neden öne sürülebilir; ancak biz bir tane seçelim: şiirin, geçmiş birçok nesle hizmet ettiği gibi bizim neslimize hizmet etmedeki başarısızlığı... Şiir, geçmiş nesillere yaptığı gibi bize isteyerek hizmet etmiyor. Büyük miktarda enerjiyi ve dehayı alıp götüren ifade kanalı, görünüşe bakılırsa kendini daraltmış veya başka bir yöne sapmıştır.

Bu elbette ki sadece bazı sınırlar içerisinde doğrudur; çağımız lirik şiir bakımından oldukça zengindir, belki de başka hiçbir dönem bu kadar zengin olmamıştır. Neslimiz ve bizden sonraki nesil için oldukça yoğun, kişisel ve sınırlı olan, coşkun veya umutsuzluğun lirik haykırışı yeterli değildir. Akıl canavarca, karışık ve kontrol edilemez duygularla doludur. Dünyanın yaşı üç milyar yıldır; insan ömrü sadece saniyeler sürmektedir; ama insan aklının kapasitesi yine de sınırsızdır; yaşam son derece güzel ama tiksindiricidir; bir kişinin hemcinsleri çok güzel ama iğrençtir; bilim ve din kendi aralarında inancı yok etmiştir; tüm birlik bağları kopmuş görünmektedir; yine de biraz kontrol olmalıdır – yazarlar, işte bu şüphe ve çelişki ortamında yaratmak zorundadır. Lirik şiirin güzel dokusunun, bir gül yaprağının bir kayanın sert kütlesini kaplaması gibi bu görüşü içermesinden daha uygun olamaz.

Buna karşın kendimize geçmişte bunun gibi bir tavrı –zıtlıklar ve çatışmalarla dolu bir tavrı; bir karakterin diğeriyle çatışmasını ister görünen bir tavrı; ancak aynı zamanda bazı genel şekillendirme gücüne ihtiyaç duyan; tüm uyumu ve gücü veren bir kavram– ifade etmeye neyin olanak sağladığını sorarsak bunun lirik şiir türü değil, Elizabeth dönemindeki şiirsel drama türü olduğu cevabını alırız. Bu türün, bugün hiçbir şekilde yeniden dirilme ihtimali olmayan, ölü bir tür olduğu görülmektedir.

Şiirsel oyunun durumuna bakarsak, dünya üzerindeki herhangi bir gücün bu türü canlandırabilmesinin neredeyse imkânsız olduğunu görürüz. Bu tür, en zeki ve hırslı yazarlar tarafından uygulanmıştır ve hâlâ uygulanmaktadır. Dryden'in ölmünden beri, büyük şairler kurtlarını dökmüş gibi görünmektedir. Wordsworth ve Coleridge, Shelley ve Keats, Tennyson, Swinburne ve Browning (sadece ölmüş şairleri sıralarsak) şiirsel oyunlar yazmış ancak hiçbiri başarılı olamamıştır. Yazdıkları tüm oyunlardan, muhtemelen sadece Swinburne'nün *Atalanta'sı* ve Shelley'nin *Prometheus'u* halen okunmaktadır; fakat bu oyunlar da aynı yazarların diğer eserlerinden daha az okunmaktadır. Diğerleri kitaplıklarımızın en üst rafına tırmanmış, başlarını kanatlarının altına koyup uykuya dalmışlardır. Hiç kimse isteyerek bu oyunları uykularından uyandırmayacaktır.

Üzerinde düşündüğümüz geleceği aydınlatmak amacıyla bu başarısızlık için bazı açıklamalar bulmaya çalışmak oldukça caziptir. Şairlerin artık şiirsel oyunlar yazamamasının nedeni, belki de bu yönde bir yerde yatmaktadır.

Hayat duruşu denilen belirsiz ve gizemli bir şey var. Bir an için edebiyattan yaşama döndüğümüzde, varlıkla kavgalı olan, istediklerini asla elde edemeyen mutsuz insanları; buldukları rahatsız açıdan her şeyi çarpık gören, şaşırılmış ve şikâyetçi insanları görürüz. Bazıları ise hallerinden oldukça memnun görünmelerine rağmen gerçekle bağlantıyı kaybetmiş gibi görünmektedir. Tüm sevgilerini ve ilgilerini küçük köpeklere ve eski porselenlere bol bol harcarlar. Kendi sağlıklarındaki değişikliklerden ve toplumsal snoplüğün inişlerinden ve çıkışlarından başka hiçbir şeyle ilgilenmezler. Buna karşın, tam olarak neden olduğunu söylemek zor olsa da, önemli şeyler için, yeteneklerini, yaratılışlarından ötürü veya koşullara göre tam olarak kullanabilecekleri bir durumda bulunan insanlar olarak bizi çarpan kişiler vardır. Bu insanların ille de mutlu veya başarılı olmaları gerekmez; ancak varlıklarında bir canlılık, yaptıklarında bir etki bulunmaktadır. Tamamen canlı görünmektedirler. Bu, kısmen şartların sonucu olabilir – kendilerine uygun çevrelerde doğmuş olabilirler; fakat daha büyük bir ihtimalle, kendi özelliklerinde-

ki mükemmel denge sayesinde olmaktadır; böylece şeyleri çarpık, ters veya sis yüzünden bozulmuş bir açıdan değil, dosdoğru ve orantılı bir şekilde görürler; sert bir şeyi sıkı sıkıya tutarlar ve iş eyleme döküleceği zaman gerçekten çok etkili olurlar.

Bir yazarın yaşamı diğerlerinininkinden farklı olsa da onun da hayata karşı bir duruşu vardır. Yazarlar da rahatsız bir açıda bulunuyor olabilirler; şaşırılmış, hüsrana uğramış ve yazar olarak istediklerine ulaşamamış olabilirler. Örneğin bu, George Gissing'in romanları için doğrudur. O zaman yine kırlara gidip ilgilerini köpeklere ve düşeslere, güzelliklere, aşırı duygusallıklara ve snopluklara bolca harcayabilirler. Bu durum, oldukça başarılı romancılarımızdan bazıları için doğrudur. Yaratılışlarından ötürü veya koşullar nedeniyle öylesine kıdemli olan başka yazarlar da vardır ki bunlar önemli şeyler için yeteneklerini özgürce kullanabilirler. Mesele, hızlı veya kolay yazmalarında veya aniden başarılı ya da ünlü olmalarında değildir. Edebiyatın çoğu büyük döneminde bulunan ve en çok Elizabeth dönemi oyun yazarlarının eserlerinde karşımıza çıkan bir özelliği analiz etmeye çalışalım. Bu edebiyatçıların, hayata karşı bir duruşu olduğu, uzuvlarını serbestçe hareket ettirmelerine olanak sağlayan bir durumda bulunduğu ve farklı birçok şeyden oluşmasına rağmen amaçları doğrultusunda doğru noktada bulunan bir görüşe sahip olduğu görülmektedir.

Bazı durumlarda elbette ki bu, şartların sonucuuydu. Toplumun kitaplara değil de oyunlara olan iştahı, kasabaların küçüklüğü, insanları ayıran mesafeler, eğitilmiş insanların dahi içinde yaşadığı cahillik Elizabeth dönemi hayal gücünün kendisini aslanlarla ve tek boynuzlu atlarla, düklerle ve düşeslerle, şiddetle ve gizemle doldurmasını doğal kıldı. Bu, kolaylıkla açıklayamayacağımız ancak kesinlikle hissettiğimiz bir şeyle kuvvetlendi. Bu yazarların, kendilerini özgürce ve tam olarak ifade etmesine olanak tanıyan bir hayat duruşları vardı. Shakespeare'in oyunları şaşırılmış ve hüsrana uğramış bir aklın eserleri değildi; bu oyunlar, düşüncelerinin mükemmel bir şekilde esnek olan zarflarıydı. Bir aksaklık olmaksızın felsefeden bir sarhoş kavgasına, aşk şarkılarından bir tartışmaya, sade bir şenlikten derin

bir spekülasyona atlar. Elizabeth dönemi oyun yazarlarının, tümünün canını sıkmasına rağmen –can sıkıcı oldukları doğrudur– hiçbir zaman korkmuş veya içine kapanık insanlar olduğunu veya akıllarından geçenleri sakladıklarını, engellediklerini veya tuttuklarını asla hissetmeyiz.

Gelgelelim, modern bir şiirsel oyunu açtığımızda ilk düşüncemiz –bu modern şiir için de çoğunlukla geçerlidir– yazarın içinin rahat olmadığıdır. Yazar korkmuştur, baskı altındadır ve içine kapanıktır. “Peki hangi iyi neden yüzünden!” diye haykırırız; zira hangimiz harmani içindeki bir erkeğin isminin Senokrates olmasından veya battaniye ile örtülen bir kadının isminin Ödoksas olmasından rahat olabilir? Bazı nedenler dolayısıyla modern şiirsel oyunlar her zaman Mr. Robinson değil Senokrates; Charing Cross değil Thessaly hakkındadır. Elizabeth dönemi oyun yazarları dekorlarını yabancı yerlerde kurduklarında, erkek ve kadın kahramanlarını prensler ve prensesler yaptıklarında sahnelerini bir mekândan ince bir tülün ardındaki diğerine kaydırırlardı. Bu, karakterlerine derinlik ve mesafe kazandıran doğal bir yöntemdi. Halbuki ülke yine İngiltere olurdu; Bohemya prensi İngiliz asiliyle aynı kişi olurdu. Ne var ki modern şiirsel oyun yazarlarımız, farklı bir nedenden dolayı geçmişin ve uzak yerlerin örtüsünü arıyor görünmektedirler. Büyüten bir örtü değil, bazı şeyleri saklayan bir perde istemektedirler; çünkü şimdiki zamandan korkmaktadırlar. Beyinlerinde dönen duran düşünceleri, hayalleri, olumlu ve olumsuz duyguları içinde bulduğumuz 1927 yılına göre ifade etmeye çalışsalar, şiirsel kuralların çiğneneceğinin farkındadırlar; bu kişiler sadece kekeleyip bocalarlar; belki de oturmak veya odayı terk etmek durumunda kalırlar. Elizabeth dönemi oyun yazarlarının ise kendilerine tam bağımsızlık sağlayan bir duruşları vardı; modern oyun yazarının bir duruşu yoktur ya da bu duruş öylesine gergindir ki kollarına ve bacaklarına kramplar girmesine ve görüşünün bozulmasına yol açar. Bu sebeple de hiçbir şey söylemeyen veya kafiyesiz şiirin kurallarıyla söyleyebileceklerini söyleyen Senokrates’e sığınmaktadır.

Ancak düşüncelerimizi daha iyi bir şekilde açıklayabilir mi-